

องค์ความรู้ ภาษา-วัฒนธรรม โดยสำนักงานราชบัณฑิตยสภา

เมืองสองแคว

เมืองสองแคว มีชื่อปรากฏอยู่ในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชในสมัยสุโขทัย เหตุที่เรียกว่าเมืองสองแคว เนื่องจากที่ตั้งเมืองเดิมอยู่ที่วัดจุฬามณีระหว่างแควแม่ น้ำน่านกับแควน้อย แต่ปัจจุบันนี้แควน้อยเปลี่ยนไปไหลออกแม่น้ำน่าน เหนือเมืองขึ้นไปราว ๑๐ กิโลเมตร เมืองสองแควปัจจุบันก็คือ เมืองพิษณุโลกนั่นเอง

อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสภา อธิบายว่า พิษณุโลกเป็นจังหวัดในภาคกลาง และเป็นเมืองโบราณ ต้นนิษฐานว่าพิษณุโลกเคยเป็นเมืองมาแล้วก่อนสมัยขอม ครั้นต่อมาประมาณ พ.ศ. ๑๔๐๐ ขอมได้ปกครองเมืองนี้ ปรากฏพบหลักฐานที่ขอมสร้างไว้คือปราสาทศิลาแลงที่วัดจุฬามณี ในสมัยอยุธยา เมืองสองแควมีความสำคัญขึ้นเมื่อสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ โปรดเกล้าฯ ให้พระรามเมศวรพระราชโอรสซึ่งเป็นรัชทายาทเสด็จมาประทับที่เมืองนี้ และเมื่อสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ สวรรคตแล้ว พระรามเมศวรได้เสด็จขึ้นครองราชย์ที่กรุงศรีอยุธยาทรงพระนามว่าสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้เสด็จขึ้นมาประทับที่เมืองสองแควเป็นเวลาถึง ๒๕ ปี และสวรรคตที่เมืองนี้ ในระหว่างนั้นเมืองสองแควจึงมี

ฐานะเป็นราชธานี และเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองพิษณุโลกต่อมา สมเด็จพระนเรศวรได้ทรงกระทำยุทธหัตถีมีชัยแก่พระมหาอุปราชามังกะยอชะวา จึงโปรดให้ตั้งเมืองพิษณุโลกเป็นเมืองเอกในภาคเหนือ ครั้นกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าเป็นครั้งที่ ๒ เจ้าพระยาพิษณุโลก ผู้สำเร็จราชการเมืองพิษณุโลกได้ตั้งตัวเป็นอิสระด้วยแห่งหนึ่งต่อมา สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงยกกองทัพไปตีเมืองพิษณุโลก แต่ต้องพระแสงปืนบาดเจ็บ จึงอพยพทัพกลับ เจ้าพระยาพิษณุโลกทำพิธีราชาภิเษกเป็นกษัตริย์อยู่ได้ ๗ วันก็ถึงพิราลัย เจ้าพระฝางจึงยกกองทัพมาตีเมืองพิษณุโลก ให้กวาดต้อนผู้คนไปเมืองสวางคบุรีเป็นจำนวนมาก ครั้น ๒ ปีต่อมา สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงเสด็จยกทัพไปปราบเจ้าพระฝาง ตีได้เมืองพิษณุโลกแล้วยกขึ้นไปตีเมืองสวางคบุรี แล้วโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาสุรสีห์เป็นเจ้าเมืองพิษณุโลก ถึงสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. ๒๔๓๗ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งพิษณุโลกเป็นมณฑลหนึ่งของภาคเหนือ และในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ยุบมณฑลเป็นจังหวัดทั่วราชอาณาจักร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ มณฑลพิษณุโลกจึงเป็นจังหวัดพิษณุโลกตั้งแต่นั้นมา.

อิสริยา เลหาดีรานนท์